

Právní řád a systém práva

**Právní vztahy – pojem,
právní skutečnost**

Pojem realizace práva

- **Realizace právních norem** = uskutečňování právních norem v právní praxi → využívání oprávnění a dodržování právních povinností právními subjekty, a to včetně rozhodování o oprávněních a povinnostech a eventuální donucení ke splnění povinností.

Pojem

- **Právní vztahy** → nejdůležitější forma realizace pr. norem
  - Nutná součinnost druhého subjektu
- = je společenský vztah nejméně dvou konkrétně určených právních subjektů, upravený právními normami, v němž jsou jeho účastníci nositeli vzájemně spjatých subjektivních práv a právních povinností
- Vznikají bezprostředně (*ex lege*) nebo na základě pr. skutečnosti

Znaky právního vztahu

- **Právní vztah** má tři (3) znaky:
  - A) nejméně dva subjekty, často pluralita subjektů
  - B) obsahem jsou práva & povinnosti
  - C) jsou zde objekty právních vztahů

A. Předpoklady vzniku, změny a zániku

- Předpokladem vzniku právního vztahu je především **platná a účinná právní norma** – tj. přímo stanoví určitou povinnost nebo dává určité oprávnění v kogentní podobě nebo dává dispozici účastníkům, aby upravili svá práva a povinnosti podle své vůle
- Ke vzniku, změně nebo zániku nestačí sama existence právní normy, ale **musí rovněž nastat okolnost, se kterou právní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik právního vztahu**

→ **právní skutečnost**

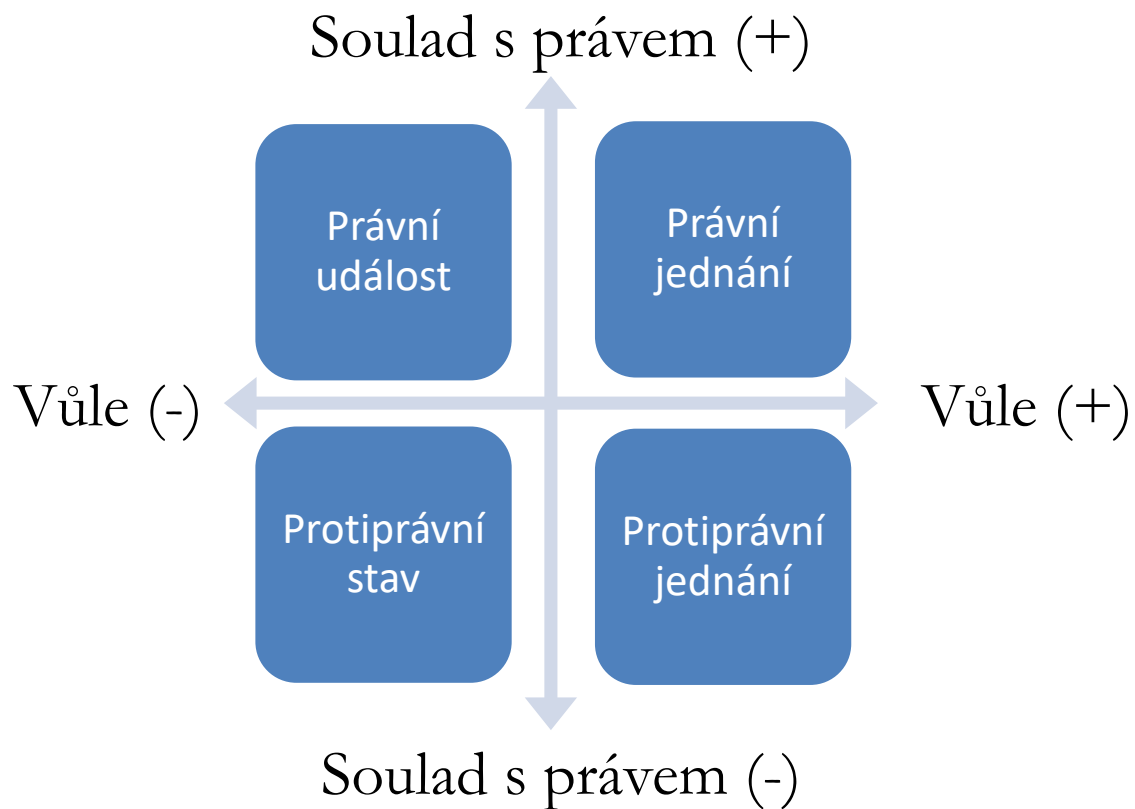
Právní skutečnost

- Předpokladem vzniku právního vztahu jsou tedy **právní normy** a **právní skutečnost**, jeho elementy tvoří **subjekty**, **objekt** a **obsah právního vztahu**
- Právní vztah může co do subjektů, práv a povinností vzniknout:
  - A) *ex lege* (ze zákona) – zřídka
  - B) na základě právní skutečnosti – častější případ

Třídění právních skutečností

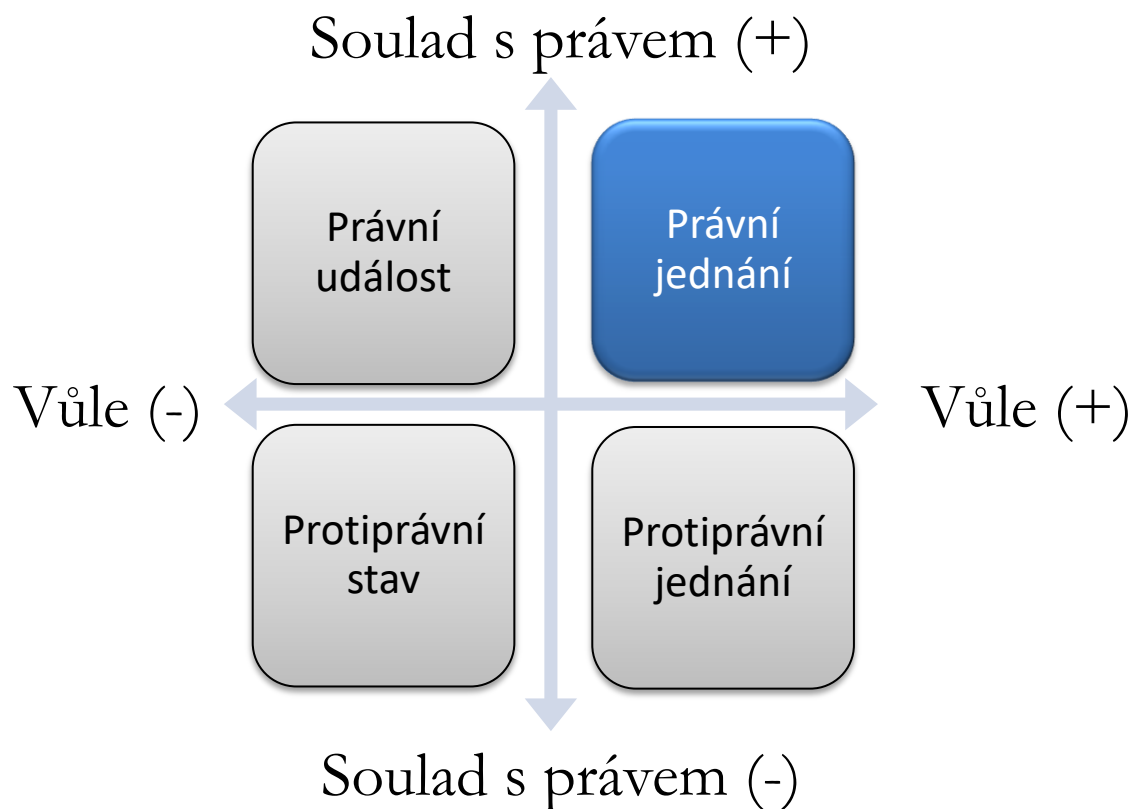
- **Právní skutečnost** = okolnost, s níž právní norma spojuje vznik, změnu a zánik právního vztahu, tj. subjektivních práv a právních povinností
- Nejčastěji spočívají:
  - a) v právně relevantním jednání FO a PO → **právní jednání x protiprávní jednání**
  - b) v objektivně, tj. mimovolně nastalých okolností → **právní událost x protiprávní stav**

Právní skutečnosti

Právní jednání (dříve právní úkon)

Právní jednání (právní úkon)

- **Právní jednání = projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností – v souladu s právem**
- Aktivním jednáním (výslovně i konkludentně) či nečinností (např. nevypovězení smlouvy s následkem jejího prodloužení)
- „...neobdržíme-li od Vás vyjádření ohledně přiloženého návrhu do dvou týdnů, budeme předpokládat, že s ním souhlasíte.“ Qui tacet non consentire videtur!
- **Náležitosti:**
  - a) Způsobilost subjektu
  - b) Soulad se zákonem a dobrými mravy
  - c) Forma, je-li předepsána
  - d) Učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně
  - e) Prost omylů ohledně podstatných okolností
  - f) Absence tísně a nápadně nevýhodných podmínek
  - g) Absence úmyslu zkrátit věřitele (jen odporovatelnost)

Dělení právního jednání

- Dělení podle toho, zda vznikají **konsensuálně** nebo jsou **jednostranným projevem vůle**:

A) dvoustranné (vícestranné) projevy vůle (smlouvy)

- verbální (ústní)
- písemné (literární)
- konkludentní (mlčky učiněné)

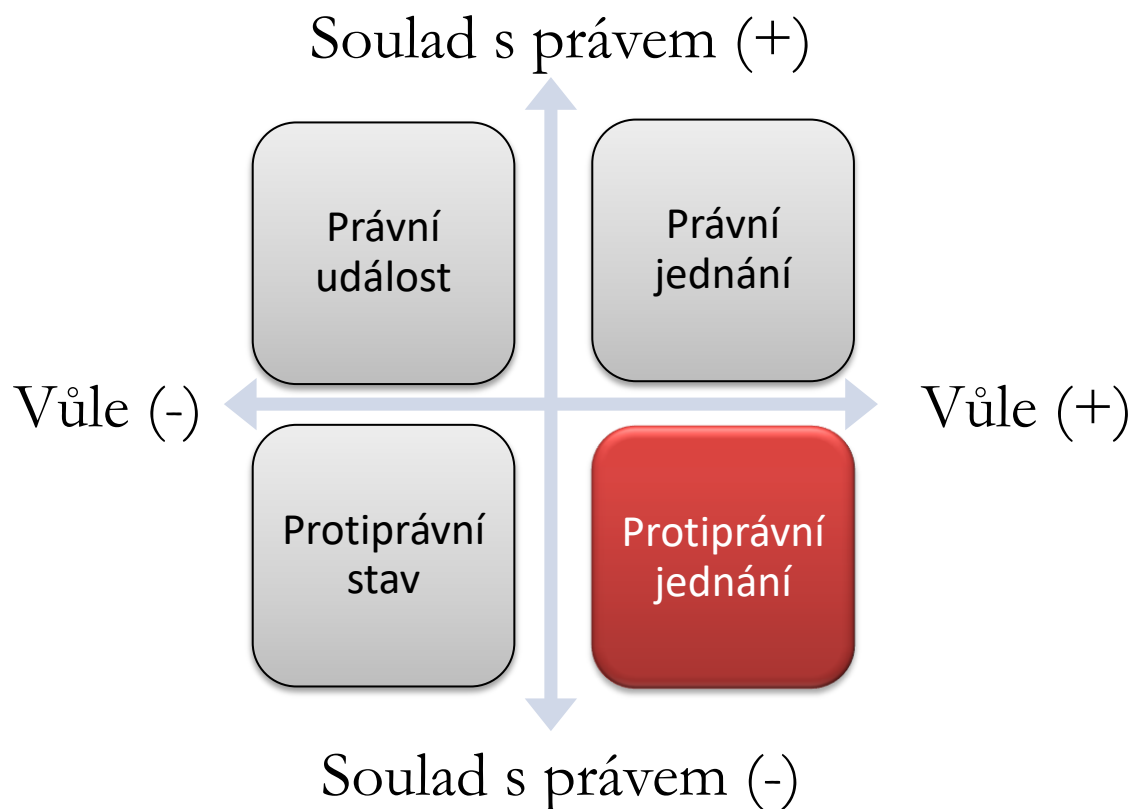
B) jednostranné projevy vůle

- procesní povahy
- hmotněprávní povahy (materiální)

Individuální právní akty

- **Individuální právní akty** (rozhodnutí individuální povahy) → projevy vůle orgánů veřejné moci, které jsou v souladu s právem
- Jedná se o výsledek procesu aplikace práva
- Rozlišují se:
  - a) **konstitutivní** (působí „*ex nunc*“ – od nyní, jsou právními skutečnostmi v hmotněprávním smyslu)
  - b) **deklaratorní** (působí „*ex tunc*“ – od tehdy, jsou právními skutečnostmi v hmotněprávním smyslu)

Protiprávní jednání

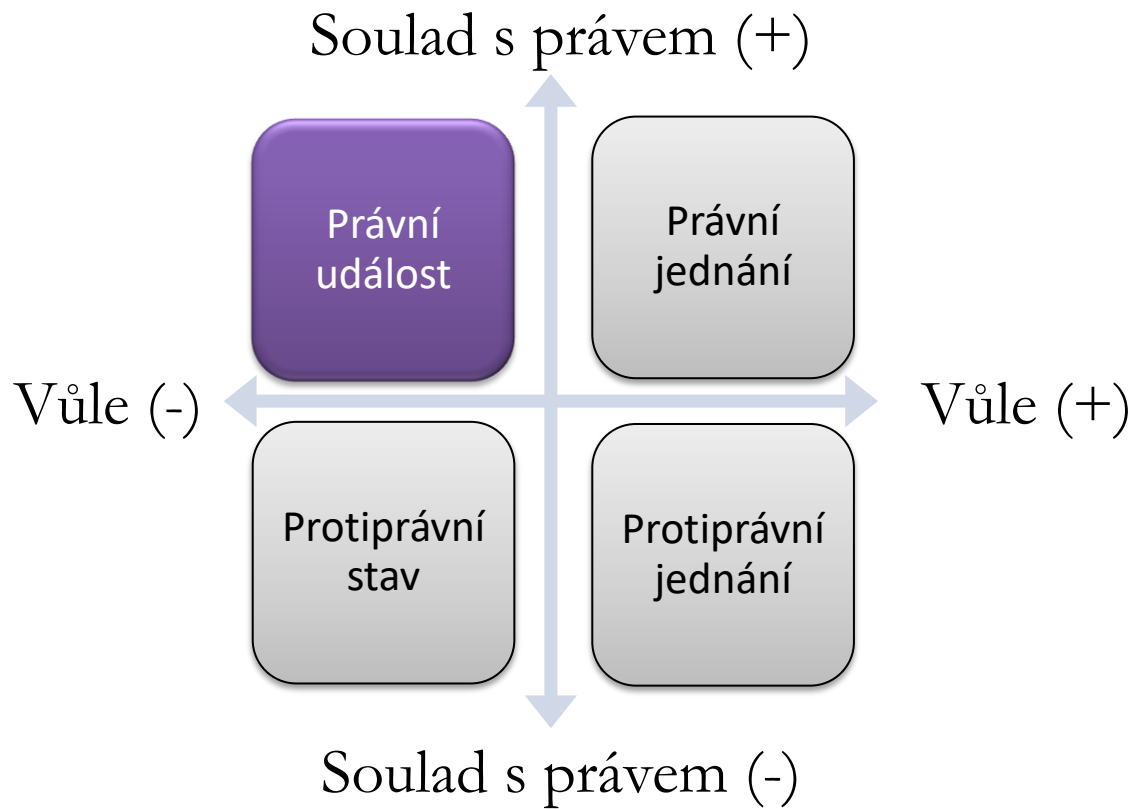
Protiprávní jednání (delikty)

- Protiprávní jednání (delikty) = taková jednání, která spočívají v projevu vůle, kterým je porušena nebo není dodržena právní povinnost, tj. je to projev vůle, který je v rozporu s právními normami
- Dělíme (podle charakteru jednání subjektu):
  - a) *komisivní* – aktivní činnost delikventa
  - b) *omisivní* – spočívá v nečinnosti subjektu, který má povinnost jednat

Protiprávní jednání (delikty)

- Delikt x trestný čin x přestupek
- Následkem je povinnost snášet realizaci sankce – **právní odpovědnost**
- Předpoklady vzniku odpovědnosti:
  - a) Deliktní způsobilost (zletilostí nebo podle „*schopnosti ovládnout své jednání a posoudit následky*“)
  - b) Porušení povinnosti ze zákona či smlouvy
  - c) Zavinění: úmysl (přímý, nepřímý), nedbalost (vědomá, nevědomá).
    - i. Osoba o dosažení následku usilovala a svým jednáním k němu směřovala – **přímý úmysl** (*dolus directus*);
    - ii. věděla, že k následku může dojít, a byla s tím srozuměna, zaujala k jeho vzniku vztah lhostejnosti (*dolus eventualis*)
    - iii. věděla, že může způsobit určitý následek, avšak bez přiměřeného důvodu předpokládala, že k němu nedojde (**vědomá nedbalost**);
    - iv. nevěděla, že může následek způsobit, ačkoli to vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měla a mohla (**nevědomá nedbalost**).
    - v. X Případy objektivní odpovědnosti (provozní činnost, odložené věci).

Právní událost

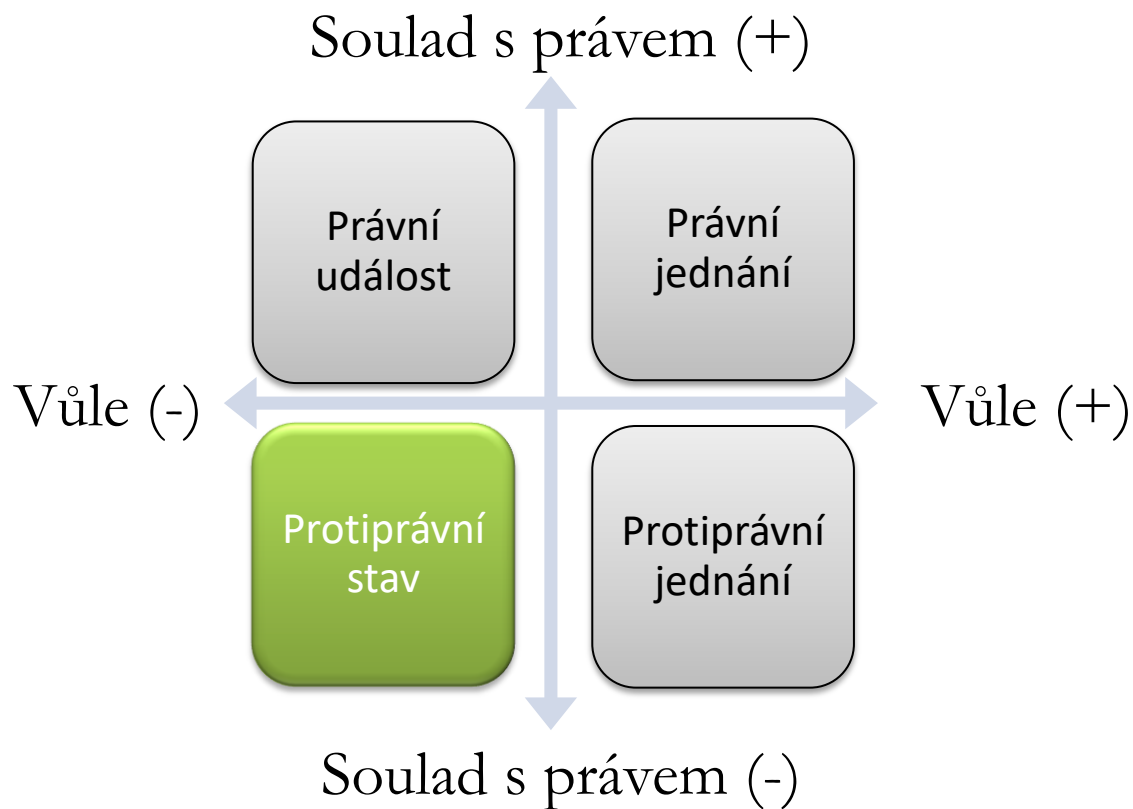
Právní událost

- **Právní událost** = druh mimovolní právní skutečnosti, která nastává objektivně, přičemž následky, které jsou s ní spojeny jsou v souladu s normami práva
- Narození nebo smrt člověka, pojistná událost
- Také čas a jeho plynutí – s uplynutím právo spojuje určité následky:
→ promlčení x prekluze

Právní událost

- **Promlčení** (609 a násl. OZ) x **prekluze** (§ 654 OZ, př: 1187 OZ)
- **Promlčení** – zánik vymahatelnosti práva, trvá v podobě tzv. „*naturální obligaci*“
- X
- **Prekluze** – úplná zánik práv a povinností
- Zastavení běhu: uplatnění práva u soudu, písemné uznání dlužníka
- Také **vydržení práva**

Protiprávní stav

Protiprávní stav

- **Protiprávní stav = porušení právní povinnosti, přičemž nemá povahu projevu vůle**
- Protiprávní výsledek sil působících nezávisle na lidské vůli
- Následkem je *tzv. objektivní odpovědnost*
- Živelné pohromy

B. Subjektivní práva a právní povinnosti

- **Subjektivní právo** = míra možného a dovoleného chování subjektu práva chovat se způsobem objektivním právem nezakázaným → *secundum et intra legem*
- **Tři (3) roviny:**
  - a) možnost chovat se právně nezakázaným způsobem
  - b) možnost požadovat odpovídající chování od jiného
  - c) možnost požadovat ochranu práva
- **Právní povinnost** = nutnost chovat se určitým způsobem
- Stanoví právní norma, akt aplikace práva nebo závazek stran

Právní povinnosti

- Právní povinnosti mohou být čtyři:
  - 1) *dare* – jednorázové chování (něco dát)
  - 2) *facere* – opakované plnění (něco konat)
  - 3) *non facere* = *omittere* – nekonat
  - 4) *pati* - strpět

Subjektivní práva

- Subjektivní práva se dělí na:

- 1) absolutní povahy – působí „*erga omnes*“ – spojeno s *non facere*
- 2) relativní povahy – působí „*inter partes*“ – spojeno s *dare, facere* a někdy *i pati*
- 3) soukromá
- 4) veřejná
- 5) hmotná
- 6) procesní

Vymahatelnost a ochrana subjektivních práv

- Důležitá vymahatelnost práva
- Jestliže existuje *právní nárok*, pak je právo vymahatelné, je „*dospělé*“
- Subjekt práva má nárok na donucení jiného subjektu splnit povinnost
- **Způsob vymáhání práva:**
  - a) prostřednictvím státu – soudní ochrana, ta má tři typy:
    - 1) ochrana obecnými soudy
    - 2) ochrana správními soudy
    - 3) ochrana Ústavním soudem
  - b) svémocí (donucením vlastními silami) – pro právní stát netypická

C. Subjekty právních vztahů

- U osob se rozlišuje:

A) způsobilost k právům a povinnostem = právní osobnost

B) způsobilost k právnímu jednání = svéprávnost

C) deliktní způsobilost

D) procesní způsobilost

- viz přednáška k Subjektům práva ze dne 9.11.2016!!

D. Objekty právních vztahů

- Objekty právních vztahů → **to, čeho se týkají oprávnění a povinnosti právního vztahu**
- **Primární objekt** – je vždy určité chování
- **Sekundární objekt** – předmět, který se k tomu váže, zejména např. věci (Věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí)